

predvsem ob osebni erotiki. Izpovedujejo ljubezensko strast, hrepenenje in željo po ženski bližini ter njeni lepoti. A v lirskem subjektu se tudi tokrat prepletajo navzkrižna občutja. V pesnikovo duševnost so se naselili nepomirljivi demoni, ki sprevačajo ljubezen v sovrašтво, upanje v brezup in strast v bolečino. Tudi beseda počasi usiha in pesnik si slednjič zaželi le še miru in spanja. Uvodna pesem Prvega kroga, ki se imenuje Uspavanka, znova ne zaziblje v umirjeno, sladko spanje. Ko naznanja noč brez spanja, odpira grenke spomine, bolečino, ponižanje, razočaranje, neizpolnjeno upanje, tudi odtujenost. Toda pesnik vedno znova išče tudi lepoto in upanje. Med ljubim in sovražim pričakuje novo pomlad, novo energijo. S strastjo, ki jo simbolizira nenaden izbruh gejzirja, bi želel prebuditi lepoto in ljubezen ali spečo Trnuljčico. Slednjič ga preplavi hrepenenje po Lepi Vidi, a to se v naslednjem hipu prevesi v bridko spoznanje, ki ne dopušča več nobenih iluzij. Tam daleč za devetimi deželami ne domuje Lepa Vida, tam daleč za devetimi deželami kosi le smrt.

Posthumna publikacija *Tihožitja in Besi* (2019) predstavlja Ericha Prunča kot pretanjenega izpovedovalca in izbrušenega stilista, ki je na samosvoj in izviren način dodal kamenček v mozaik slovenske intimistične in modernistične lirike ter jo obarval z lastno bolečino in bolečino koroških Slovencev.

Jozica Čeh Steger

Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru
jozica.keh@um.si

POGLED V JEZIK IN IZ JEZIKA: ADI VIDOVIČ MUHA OB JUBILEJU. Ur. Mira Krajnc Ivič, Andreja Žele. Maribor: Univerzitetna založba Univerze, 2020. (Mednarodna knjižna zbirka Zora, 133). 272 str.

Monografija zajema osemnajst prispevkov, povezanih s temami, ki so tudi sicer bile in so še sestavni del študij in obravnav zaslužne profesorice Ade Vidovič Muha. Predstavitev monografije je zato kratek pregled posameznih prispevkov.

Marko Snój v prispevku *O priimku Muha* razmišlja o veljavnosti latinske krilatice *nomen est omen*.

Na slovensko jezikoslovje je imela odločilen teoretični in metodološki vpliv praška šola. O tem piše Marko Jesenšek v prispevku *Ada Vidovič Muha o povezavah med slovenskim in češkim jezikoslovjem*. Pomembno, če že ne osrednje področje preučevanja A. Vidovič Muhe je slovensko besedotvorje oz. slovensko skladijsko besedotvorje, z upoštevanjem pretvorbene-tvorbene-ga vidika. Eden manjših, a pomembnih segmentov tega obsežnega področja so manjšalnice. Te z vidika frazeološke rabe ovrednoti prispevek Erike Kržišnik in Nataše Jakop *Samostalniške manjšalnice kot sestavine frazeoloških enot*. Kako so besedotvorne zmožnosti slovenščine uporabljene v aktualni pravni terminologiji v prispevku *Istokorenska (ne)vzporednost izrazov za pomen vršilca dejanja in nosilca stanja v pravnem terminološkem slovarju* predstavlja in komentira Irena Stramljič Breznik, medtem ko na izjemno tvorbeno vitalnost slovenščine, ki je še kako bistvena za nadaljnje razvijanje slovenskega izrazja, v prepletu pomena s tvorbo in tudi stilistiko rabe opozori Boris Kern v prispevku *Obrazilna kombinatorika v besedotvornih sestavih glagolov čutnega*

zaznavanja. Del tvorbenih zmožnosti slovenščine je postavljen še v kontrastivno obravnavo s češčino v prispevku *Besedotvorna sredstva za izražanje povečane mere lastnosti in čustveno obarvanega pomena pri čeških pridevnikih in njihove slovenske ustreznice* Petre Stankovske. Na razvojni vidik postopnega uzaveščanja tvorbenih zmožnosti (tudi) v slovenskem jeziku v povezavi in kontekstu preglednih obravnjav A. Vidovič Muha o zgodovini nastanka in rabe različnih tipov tvorjenk opozori tudi Irena Orel, ko na primeru Vodnikovega kuharskega izrazja v prispevku *Enobesedni in besednozvezni samostalniški termini iz tujejezičnih zloženkov v Vodnikovih Kuharskih bukvah (1799)* potrdi variantno uporabo slovenskih tvorjenih ustreznic in s tem tudi začetke uzaveščenega ukvarjanja s slovenskim besedotvorjem v mejah slovensko-nemške normativne protistave. Univerzalna, ne samo slovenska, razvrstitev pridevnikov v samostalniški besedni zvezi se v prispevku *Zakaj velika okrogla rdeča čestitka in ne rdeča velika okrogla čestitka? (Poskus razlage nezaznamovane stave pridevnikov)* Franca Marušiča, Petre Mišmaš in Roka Žaucerja potrjuje še z uporabo zunajjezikovnih pristopov, tj. z uporabo t. i. psihološkega zaznavnega eksperimenta. Da pa je stalno prehajanje med zunajjezikovnim in jezikovnim naša nujna resničnost in zato povsem samoumevna stalnica, bi bilo smiselno kdaj spomniti tudi ob problematiziranju izražanja spola v jeziku. Vsaj posredna potrditev, da je slovnični spol v jeziku osamosvojena sistemska opredelitev in kategorija, ki ne more biti prekrivna z zunajjezikovnim (naravnim in družbenim) spolom, je obravnava samostalnikov na -a, ki označujejo t. i. skupni spol v smislu, da glede na kontekst lahko enkrat označujejo osebo moškega spola in

drugič osebo ženskega spola. To v prispevku *Skupni spol v ruščini* prikazuje Aleksandra Derganc. Slovnični spol pač v prvi vrsti vzpostavlja slovnična razmerja. V slovnico in slovnična razmerja posežemo praktično z vsako obravnavo morfemskih, leksemskih ali stavčnih razmerij. In tako kot so za vzpostavitev in poznavanje celovitega jezikovnega sistema nujne temeljne obravnave posameznega jezika, so za vzajemni razvoj jezikov koristne in potrebne tudi primerjalne in kontrastivne študije. Ena takšnih je zagotovo tudi *Ruske zgradbe z orodnikom v vlogi povedkovega prilastka* Mladena Uhljaka, ki predstavlja, kako lahko v povedku delujejo zanj skladijskopomensko drugotne besedne vrste, kot npr. pridevnik oz. pridevniška beseda. Na osnovno vzajemno razmerje med osebkom in povedkom pa so v smislu »slovnice v slovarju« vezane tudi slovniške pomenske razlage, ki določeno vršilskost ali nosilskost razlagane samostalniške iztočnice, tj. vršilca ali nosilca dejanja ali stanja, opišejo tudi z ustreznim izborom glagola dejanja/delovanja ali stanja. In tu ima svojo odločilno, sicer implicitno in inherentno, vlogo tudi glagolski vid, ki je dokazano tako skladijskopomenska kot tudi kulturološka specifičnost vsakega jezika. O tem z vidika aktualnega slovaropisnega dela v prispevku *Uporaba glagolskega vida v slovarskih razlagah za vršilca dejanja, nosilca stanja ali lastnosti (UPS »kdor«)* razpravlja Domen Krvina. Spet prek povedka oz. glagola v povedku na možnosti izražanja različnih udeleženskih razmerij opozori Andreja Žele v prispevku *Izražanje povratnosti v slovenščini*. Pri opredeljevanju skladijskih razmerij in posledično njihovem označevanju ne moremo mimo »eminentnega skladijskega ločila« vejice, ki zaradi svoje

tudi izrazijsko odločujoče vloge ostaja aktualna konstanta jeziko(slo)vnih obravnav, in tako ostaja aktualen tudi zgolj ponatis članka *K pravilom za skladijsko vejico v Slovenskem pravopisu 2001* Toma Korošca. Izrazijska zmožnost jezika pa doseže svojo ciljno celovitost šele na ravni besedila. Šele na besedilni ravni se namreč lahko uresniči večina možnih povedkovih soobjavnosti in udeleženskih soodvisnosti. Poleg naštetih slovničnih lastnosti pa seveda tudi zelo pomembne pragmatično-stilistične lastnosti, ki dokončno sooblikujejo žanrsko namembnost določenega besedila. O vlogi določenih znotrajjezikovnih in zunajjezikovnih dejavnikov pri oblikovanju določene besedilne vrste tudi v prispevku *Zavarovalna polica s splošnimi zavarovalnimi pogoji kot značilni besedilni vrsti zavarovalništva* Mire Krajnc Ivič in Nejcja Fekonja. Dobro in ažurno opredeljena zvrstnost in stilskost v jeziku in posledično v besedilih je zagotovo ena izmed odločilnih meril in lastnosti sodobnega jezika, zato je prispevek *Současná čeština a stylové hodnocení jejích gramatických prostředků* Oldřicha Uličného še kako aktualen in tudi primerjalno dragocen za slovenske jezikoslovce. Na področje jezikovne politike in urejanja jezikovne kulture nasploh pa s primerjalnim komentiranjem vključevanja t. i. internacionalne leksike v slovanske jezike, vključena je tudi slovenščina, sega prispevek Nine Mečkvske *Пуризм vs либерализм в лингвистической идеологии и языковой практике*. V jezikovnopolitičnem kontekstu je v prispevku *Hrvaški pravopis med normo in rabo* Vesne Požgaj Hadži in Tatjane Balažic Bulc predstavljeno, kako lahko jezikovna norma postane sredstvo ideologizacije in s tem politično sredstvo, ki prevlada ali celo izniči obstanek kakršne

koli jezikovne politike. V tem kontekstu pa je v prispevku *Современата македонска јазична ситуација од словенечки аспект* Lidije Arizankovske in Gjoka Nikolovskega povedna tudi primerjava jezikovnih zakonodaj dveh državnih jezikov, slovenščine in makedonščine, ki sta samostojno jezikovno politiko začeli urejati po razpadu skupne federalne države.

Ta predstavitveni prelet vključenih prispevkov, v katerih se avtorji pomenljivo sklicujejo tudi na dela zaslužne profesorice Ade Vidovič Muha, vsaj v grobem zarisuje širino njenega jezikoslovnega udejstvovanja in hkrati tudi aktualnost oz. trajnost nekaterih njenih tez oz. ugotovitev.

Andreja Žele

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani,
andreja.zele@ff.uni-lj.si

Mira Krajnc Ivič

Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru,
mira.krajnc@um.si

ANDREJA ŽELE, MIRA KRAJNC IVIČ, 2020: SODOBNA SLOVENSKA SKLADNJA: DISKURZNI IN SLOVNIČNI VIDIK. Maribor: Univerzitetna založba Univerze. (Mednarodna knjižna zbirka Zora, 134). 460 str.

V izhodišču in središču te jezikoslovne raziskave je besedilo kot sporočajska in slovnična enota in hkrati tudi celota. Pri koherentnosti sporočanega ima poleg čiste vsebine pomembno oz. odločilno vlogo tudi sporočajska situacija oz. komunikacijski položaj, tako se ločuje a) družbeno-komunikacijski vidik